

<https://doi.org/10.31470/2706-7904-2021-16-194-199>

**СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

*Social Factors Influencing on Formation of Professional Speech Competence of
Future Teachers of Preschool Educational Institutions*

Liubov Lokhvytska

*Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Ukraine)*

Liubov.Lokhvytska@uhsp.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6852-5477>

Maria Groenwald

*Dr. Habilitation, Professor
University in Gdansk (Poland)*

maria.groenwald@ug.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3771-7286>

Abstract

The presented materials actualize the issue of outlining social factors influencing the formation of professional speech competence in future teachers of preschool institutions. The importance of the problem is framed in modern documents of Ukrainian society – professional standards “Head (director) of preschool educational institution”, “Teacher of preschool educational institution”. The purpose of the research was to clarify and substantiate the social factors that affect the process of formation of professional speech competence in future teachers of preschool educational institutions. For this purpose, the following theoretical methods were used: analysis, synthesis, generalization and specification of the results of modern research on the issue. Based on the study of the literature and source base we identified the following social factors in the formation of professional speech competence in future teachers of preschool education: the social nature of language and social environment; its social differentiation (according to the individual’s professional duties and functions); the current language situation and the development of certain priorities; interaction of language and culture and their mutual influence. Prospects for further research include a number of psychological factors in the formation of professional speech competence in future teachers of preschool education.

Keywords: *professional training of future teachers, preschool educational institution, speech competence, social factors.*

Вступ *Introduction*

Вагомим складником становлення професіонала-дошкільника є формування низки структурних компонентів професійної компетентності, з-поміж яких одним з важливих вирізняється мовленнєва.

Потреба у формуванні професійної мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти окреслена відповідно до запитів сучасного українського суспільства в державних нормативних документах, що регулюють дошкільну освіту. У затвердженому стандарті «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» як одну з пріоритетних компетентностей визначено комунікативну (Б3.1), формування якої забезпечує виконання такої професійної функції: «здатність до ефективної комунікації з учасниками освітнього процесу та органами влади, іншими організаціями, представниками громади» (Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», 2021). У стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» серед переліку професійних компетентностей вирізняється педагогічне партнерство (В2), що передбачає розвиток «здатності до ефективної співпраці та комунікації в професійній діяльності (В2.1)» (Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», 2021).

Окресливши поставлені завдання соціального запиту щодо поліпшення професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) в контексті формування в них мовленнєвої компетентності, виникає потреба з'ясувати чинники, що впливають на цей процес, зокрема – соціальні.

Методи та методики дослідження *Methods and Techniques of the Research*

Відповідно до поставленої мети наукового пошуку, визначення переліку соціальних чинників становлення професійної мовленнєвої компетентності у зазначеної категорії фахівців відбуватиметься на підставі теоретичного їх обрамлення шляхом застосування таких методів: аналіз тематичних досліджень, синтез отриманих результатів, узагальнення і конкретизація зібраного матеріалу.

Результати *Results*

Грунтовні підвалини проблеми професійної підготовки і формування мовленнєвої компетентності у майбутніх фахівців дошкільної освіти закладено в

наукових працях представників польської: Gadamer (2003); Heidegger (2000); Rorty (2007); Wendland (2007); Wittgenstein (2000) та української лінгвістичної: Bogush et al. (2020); Беленька & Половіна (2015); Мороз-Рекотова (2020); Рогачко-Островська (2020); Чаговець, Сирова, & Колосова (2021) та ін. Аналіз і узагальнення результатів наукових досліджень свідчить, що в сучасній системі дошкільної освіти питання мовленнєвої підготовки і становлення мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів розглядалися в різних аспектах. Реалізуючи поставлену мету, увагу зосереджуємо на з'ясуванні соціальних чинників, що забезпечують ефективність перебігу процесу формування мовленнєвої компетентності у майбутніх фахівців ЗДО.

Зростання інтересу до професійної компетентності в аспекті мови і мовлення має витoki від започаткованого L. Wittgenstein так званого лінгвістичного повороту («лінгвістичної переорієнтації») (Wittgenstein, 2000: 64). У вченні L. Wittgenstein підкреслюється роль мови у бутті людини у світі, оскільки, на його думку, «кордони моєї (власної) мови збігаються межами мого (власного) світу» (там само). Згідно з ініційованою ним лінгвістичною переорієнтацією передбачається, що мова конструює наш об'єктивний і соціальний світ, одночасно визначаючи межі між суб'єктом та об'єктом, а також між суб'єктом та іншими суб'єктами (Wendland, 2007: 52). Тому можна сказати, що, за твердженням Н. Gadamer, «ми перебуваємо у мові» (Gadamer, 2003: 24). Фактично, лінгвістичний поворот є свідченням парадигматичної зміни, що також відбувається в освіті. Він полягає у відході від об'єктивізації досліджень на користь використання підходів, що враховують неочевидність понять і категорій (релятивізм, герменевтика, конструктивізм). Феноменологія та феноменологія відіграють важливу роль у новій перспективі освітніх досліджень, оскільки мова лежить в основі аналізів, що їх проводять (Heidegger, 2000); завдяки їй можна пізнати образи світу, запропоновані студентом чи педагогом. Мова, яку використовують, відбиває взаємозв'язок між: а) реальністю і тим, як вони її сприймають; б) їх вербальними здібностями вбирати особисті знання, які має кожен з них.

Знаннєвий компонент у лінгвістичній переорієнтації для педагогічних досліджень означає, що вони зосереджуються не на вивченні того, що люди говорять про світ, а на вивченні того, як вони говорять про нього, як вони його переживають, які значення вони надають йому (Rorty, 2007). Аналізуючи мову, особистість приходить до думки, у якій концептуалізує реальність. До найважливіших наслідків лінгвістичної переорієнтації відносяться, серед інших, криза репрезентативізму, емпіризму, метафізики, відкриття «внутрішньомовного» аспекту людського пізнання, виникнення лінгвістичного релятивізму, постулат врівноваження різних дискурсів та ін. Цей новий підхід знаходить відображення у процесі формування професійної мовленнєвої компетентності у майбутніх фахівців ЗДО як суспільна природа мови.

Дослідниці А. Чаговець, Ю. Сирова, & С. Колосова підкреслили значення впливу соціального середовища, у якому відбувається мовленнєве спілкування, як один із найважливіших чинників (Чаговець, Сирова, & Колосова, 2021). При цьому важливо забезпечити розвивальний потенціал соціального мовленнєвого середовища, що оточує особистість. Таке середовище, на думку дослідниць, має бути емоційно насиченим і розвивальним, що своєю чергою стимулюватиме активну інтелектуально-мовленнєву діяльність й дієву комунікацію з довколишніми (там само).

Підготовка майбутніх вихователів до виконання професійних обов'язків та функцій передбачає формування в них мовленнєвої компетентності, яка сприяє налагодженню контактів зі всіма суб'єктами освітнього процесу в ЗДО, що забезпечує також розвиток навичок інтегративності щодо реалізації поставлених завдань. У цьому, за твердженням А. Bogush et al., вбачається важливість такого чинника як соціальна диференціація, що вирізняється в становленні складників в тому числі й професійної культури майбутніх вихователів ЗДО: «інформаційний, мотиваційний, поведінковий та оцінно-творчий», що, за нашим розумінням, межує з найменуванням психологічних чинників (Bogush et al., 2020).

У контексті компетентнісного підходу стосовно підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку дослідниці Г. Беленька & О. Половіна зауважили на важливості врахування мовної ситуації, що характерна для сьогодення розвитку суспільства і тих пріоритетів, які панують в ньому, зокрема, врахування двомовності чи багатомовності з акцентуацією на володіння рідною мовою (Беленька & Половіна, 2015). Започаткований вченими науковий пошук суголосний із сучасними тенденціями динамічного розвитку демократичних процесів в українському суспільстві, змінами в соціально-культурній сфері та інтеграційним рухом до європейського і світового співтовариства.

У виокремленні соціальних чинників становлення професійної мовленнєвої компетентності у майбутніх вихователів ЗДО значний інтерес викликають дисертаційні дослідження Л. Мороз-Рекотової і М. Рогачко-Островської, у яких розкрито особливості інтеграції мовленнєвого розвитку особистості і становлення професійно-комунікативної культури як взаємозалежний і взаємодіяльний процес (Мороз-Рекотова, 2020; Рогачко-Островська, 2020). Професійний потенціал майбутнього вихователя, як зауважили вчені, безпосередньо пов'язаний з культурою соціального оточення, з використанням фразеологічних зворотів, що підвищують емоційність мовлення, збагачуючи та увиразнюючи його (там само). Саме в цій площині виділяється наступний соціальний чинник – інтеракція мови й культури та їх обопільний вплив, оскільки мовленнєва компетентність вихователя відображається у

мовленнєвій діяльності відповідно до тієї культури, носієм якої він виступає у конкретний момент.

Таким чином, спираючись на дослідження польської та української наукових шкіл схарактеризовано основні соціальні чинники впливу на формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Висновки *Conclusions*

Отже, в результаті проведеного теоретичного аналізу сучасних досліджень з досліджуваної проблеми встановлено, що в умовах реформування і модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі одним із пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців є формування мовленнєвої компетентності, досвіду спілкування в соціумі задля самореалізації і забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці. До основних соціальних чинників, що впливають на зазначений процес належать:

- суспільна природа мови і соціальне середовище;
- її соціальна диференціація (відповідно до виконання особистістю професійних обов'язків і функцій);
- мовна ситуація, що має місце на теперішній час розвитку суспільства і визначених в ньому пріоритетів;
- інтеракція мови й культури та їх обопільний вплив.

Перспективи подальшої наукової розвідки вбачаються у з'ясуванні психологічних чинників становлення професійної мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Література *References*

- Bogush, A., Kovshar, O., Kovtun, O., & Bulgakova, O. (2020). Pedagogical Conditions for The Formation of Professional Culture of Future Educators of Preschool Educational Institutions. *Propósitos y Representaciones*, 8 (SPE2), Article e676. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.676>
- Gadamer, H.G. (2003). *Język i rozumienie* (tłum. P. Dehnel, B. Sierocka). Warszawa: Fundacja Aletheia.
- Heidegger, M. (2000). *W drodze do języka. Istota języka* (tłum. J. Mizera). Kraków: Aletheia.
- Rorty, R. (2007). Wittgenstein i zwrot lingwistyczny. *Homo COMMUNICATIVUS. Filozofia – komunikacja – język – kultura*, 1(2), 13–28.

- Wendland, M. (2007). Relatywizm komunikacyjny a problem międzykulturowego porozumienia. *Homo COMMUNICATIVUS. Filozofia – komunikacja – język – kultura*, 1(2), 51–58.
- Wittgenstein, L. (2000). *Tractatus logico-philosophicus* (tłum. B. Wolniewicz). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Беленька, Г.В., & Половіна, О.А. (Ред.). (2015). *Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід*. Київ: Вид-тво Київського університету імені Бориса Грінченка.
- Мороз-Рекотова, Л.В. (2020). *Формування професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів*. (Дис. кан. пед. наук). Бердянськ. <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2019-1-2-225-240>
- Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»* (2021). Наказ Міністерства економіки України № 755-21 від 19 жовтня 2021 р. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
- Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»* (2021). Наказ Міністерства економіки України № 620-21 від 28 вересня 2021 р. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
- Рогачко-Островська, М.С. (2020). *Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку*. (Дис. кан. пед. наук). Одеса.
- Чаговець, А., Сирова, Ю., & Колосова, С. (2021). Підготовка здобувачів освіти до формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку у процесі пошуково-дослідної діяльності у природі. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 35(6), 262–266. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-6-39>